

57
НЗ4

АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
НАУКОВО-ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том VII

ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР
КИЇВ — 1959

ПАЛЕОНТОЛОГІЯ

ВЕЛЕТЕНСЬКИЙ АМОНІТ *PARAPUZOSIA DAUBRÉE*
GROSSOUVRE З ВОЛИНО-ПОДІЛЬСЬКОЇ ПЛИТИ

С. І. Пастернак, С. П. Коцюбинський

Відомості про знаходження на Волино-Подільській плиті *Parapuzosia daubréei* Grossouvre були вперше опубліковані Я. Новаком (1913). За його словами, уламки цього велетенського амоніта зустрічаються в околицях Галича у коньякських відкладах.

В 1956 р. були зібрані нові багаті матеріали, які до того ж краще збереглися. Їх опис ми і подаємо.

Місцезнаходження. В кар'єрі біля с. Дубівців Жовтневого району Станіславської області С. П. Коцюбинським знайдений один велетенський амоніт. Він лежав у сіруватобілих сланцеподібних коньякських мергелях, переповнених уламками іноцерамів, серед яких виявлено екземпляри *Inoceramus involutus* Sow., які досить добре збереглися, та дуже мало *I. subcardissoides* Schlüt. Видима товща цього шару становить близько 3 м. Знизу коньякські відклади підстеляються досить міцним туронським білим крейдоподібним вапняком, у верхньому шарі якого зустрічаються майже цілі черепашки *Inoceramus inconstans* Woods.

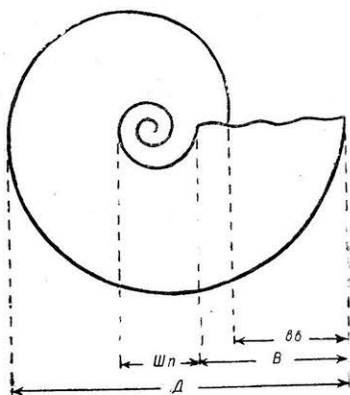

Рис. 1. Схема основних вимірів описуваного амоніта.

ками іноцерамів і цілими стулками *Inoceramus involutus* Sow., знайдені три зразки цього самого амоніта. У двох з них збереглися лише внутрішні завитки (без найбільших зовнішніх). Діаметр першого з них (табл. I, 4) дорівнює 284 мм, другого (табл. I, 5) — 332 мм. Третій зразок являє собою великий уламок зовнішнього завитка. З його розмірів видно, що діаметр цілого екземпляра мусив становити близько 1 м.

Усі екземпляри, які є в нашому розпорядженні, представлені ядрами з більш або менш короюваною поверхнею.

Нижче наводимо опис і схему (рис. 1) для пояснення проведених нами вимірювань.

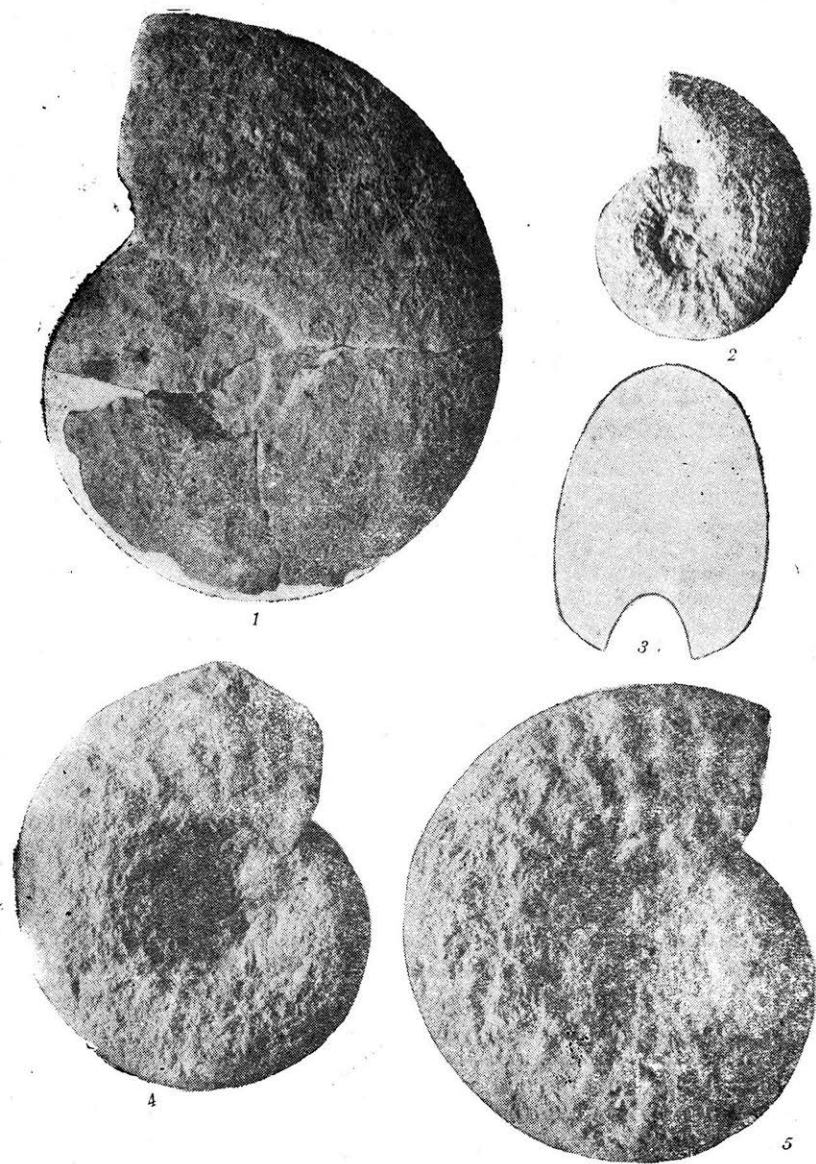
Parapuzosia daubrée Grossouvre

Табл. I, II

1894. *Sonneratia Daubréei* Grossouvre. Les ammonites de la craie supérieure, p. 154, pl. XXVIII.
1906. *Sonneratia Daubréei* Müller u. Wolle mann, Molluskenfauna des Untersönen. Cephalopoden, S. 8, Taf. V.
1913. *Parapuzosia Daubréei* Nowak. Untersuchungen über d. Cephalopoden, III Teil, S. 363, Taf. XLIII, Fig. 32, Taf. XLIV, Fig. 40.

Опис. Загальна форма черепашки дисковидна, півінволютна, висока у поперечному розрізі (табл. I, 3) і з рівномірно наростаючими як у висоту, так і в товщину завитками. Слід відзначити, що зовнішній бік завитків злегка звужений, внаслідок чого найбільша товщина завитка розташована ближче до пупкового перегину. Кожний наступний завиток охоплює трохи більше половини висоти попереднього завитка. Інволютність (вв:В) становить близько 70%.

Пупкові стінки завитка круті і досить швидко переходять в слабо випуклі бічні. Останні плавно переходять в закруглену сифональну поверхню, посередині якої проходить поздовжня неглибока вузька борозна із слабо випуклою серединою. На поверхні ядер в місцях, де черепашка краще збереглася, видно досить широкі радіальні ребра з закругленими гребенями. Підходячи до сифональної поверхні, вони незначно загинаються наперед і зникають. На половині завитка налічується 14 ребер, тобто стільки ж, скільки їх є на оригіналі у Гросувра (1894). На зображеному згаданим автором екземплярі видно, що ребра переходять на сифональний бік, де між ними з'являються короткі вставні реберця. В той час як основні ребра на боках завитка є по суті складками стінки черепашки і їх відбитки є на ядрі, на сифональному боці як основні, так і вставні ребра дрібні і на ядрі їх відбитків нема. Тому-то на наших екземплярах, позбавлених черепашки, їх і не видно. На всьому зовнішньому завитку найбільшого екземпляра основні ребра зникають.

Таблиця I

Parapuzosia daubréei Grossouvre:

1 — цілий зразок, с. Дубівці Жовтневого району Станіславської області, інв. № 25251, $\times 0,82$; 2 — той самий зразок без останнього завитка, $\times 0,075$; 3 — поперечний розріз завитка нецілого зразка того самого екземпляра; 4, 5 — зразки із с. Козина Жовтневого району Станіславської області, інв. № 25252 і 25253, $\times 0,19$.

Гросувр (1894) та Міллер і Воллеман (1906) у своїх працях не наводять зображення сутурної лінії. Вперше її подає Новак з екземпляра, який зберігався у Львівському політехнічному інституті. Наведене нами зображення (рис. 2) взятє з праці Новака (1913). Сутурна лінія має сильно розсічені двороздільні бічні лопаті. Сифональна лопать коротша від першої бічної лопаті.

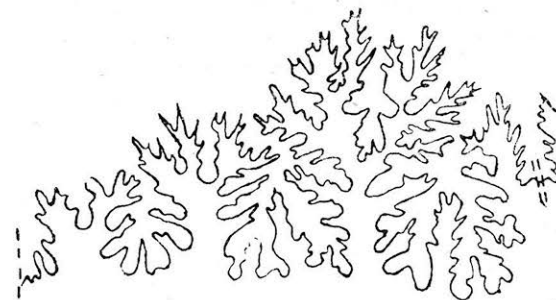

Рис. 2. Сутурна лінія *Parapuzosia daubréei* Grossouvre (за Новаком).

Вершини сідел розташовані майже по прямій лінії, лише друге і третє сідла трохи нижчі від інших. При порівнянні виявилось, що фрагменти сутурної лінії, які збереглися на наших зразках, як за характером розсіченості, так і за довжиною лопатей не відрізняються від сутурної лінії, зображеної Новаком.

Виміри наших екземплярів

	Д (в мм)	В (в мм)	вв (в мм)	Ш п (в мм)	Т (в)	вв:В в %	К п
Табл. I, 1	965	467	337	216	—	72	4,5
Табл. I, 2	482	208	157	141	112	75	3,4
Табл. I, 4	284	115	90	85	—	78	3,3

Усі наведені зразки зберігаються у Науково-природознавчому музеї АН УРСР.

Поширення. Голотип, за Гросувром, був знайдений в нижньому сantonі південної Франції.

ЛІТЕРАТУРА

- Grossouvre A., Recherches sur la craie supérieure, pt. 2. Les ammonites de la craie supérieure, Paris, 1894.
- Müller G. u. Wollemaann A., Molluskenfauna des Untersenon von Braunschweig und Ilse. II Teil, Cephalopoden, Abh. Preuss. geol. Landesanst., Neue Folge, H. 47, Berlin 1906.
- Nowak J., Untersuchungen über die Cephalopoden der oberen Kreide in Polen. III Teil, Bull. intern. Ac. Sci. de Cracovie, cl. math. et nat., serie B. Cracovie, 1913.

ГИГАНТСКИЙ АММОНИТ *PARAPUZOSIA DAUBRÉEII* GROSSOUVRE С ВОЛЫНО-ПОДОЛЬСКОЙ ПЛИТЫ

С. И. Пастернак, С. П. Коцюбинский

Резюме

В 1956 г. в Октябрьском районе Станиславской области авто-рами были найдены четыре экземпляра аммонитов (три из них неполные), относящиеся к редкому виду *Parapuzosia daubréei* Grossouvre. Порода, содержащая их, представляет собой сланцеподобный серый и серовато-белый коньякский мергель, переполненный обломками иноцерамов и целыми экземплярами *Inoceramus involutus* Sow. Подстилающей породой является белый довольно плотный мелоподобный туронский известняк с *Inoceramus inconstans* Woods.

A GIANT AMMONITE *PARAPUZOSIA DAUBRÉEII* GROSSOUVRE FROM THE VOLYN-PODOLIAN PLATEAU

S. I. Pasternak and S. P. Kotsyubinsky

Summary

In the October district of Stanislav region four ammonite specimens (three of them incomplete) were found belonging to the rare species *Parapuzosia daubréei* Grossouvre. The rock is a gray or grayish white shale-like Coniacian marl with fragments of *Inoceramus* and entire specimens of *Inoceramus involutus* Sow. The underlying rock is a fairly hard white Turonian chalk containing *Inoceramus inconstans* Woods.

ПАЛЕОНТОЛОГІЯ

INOCERAMUS LAMELLATUS sp. n. З ВЕРХНЬОТУРОНСЬКИХ ВІДКЛАДІВ ВОЛИНО-ПОДІЛЬСЬКОЇ ПЛИТИ

С. П. Коцюбинський

Літом 1955 р. в невеликому відслоненні на правому березі р. Дністра в околицях м. Галича Станіславської області нами був знайдений досить великий іноцерам. При препаруванні знахідки на поверхні стулок були виявлені незвичайні для іноцерамів пластинчаті ребра.

Зазначена особливість привернула нашу увагу і спонукала нас до дальших розшуків. Результатом їх було те, що в тому ж році у згаданому вже відслоненні були зібрані додаткові матеріали, а в 1956 р. вони поповнились ще одним ядром іноцерама цього самого виду, виявленим в кар'єрі біля ст. Дубівці Жовтневого району, і кількома уламками з інших місць. Таким чином, в нашому розпорядженні є два майже цілих екземпляри (ядра із стулками, що частково збереглися), великі частини трьох інших екземплярів і близько десяти менших уламків.

В літературі про верхньокрейдяних іноцерамів ми не знайшли згадок про знахідки подібної форми. Тому вважаємо доцільним подати нижче опис цього виду.

Inoceramus lamellatus sp. n.

Табл. I, 1—3

Діагноз. Черепашка велика, рівностулкова, нерівностороння. Маківка термінальна, злегка повернута вперед, незначно виступає над кардинальним краєм, всередину не закручується. Скульптура обох стулок однакова — з концентричними пластинчатими ребрами, розташованими на гребенях відносно високих складок. Між ними є по дві — чотири слабо помітні складки без ребер.

Опис. Черепашка досить велика, рівностулкова, нерівностороння.

ЗМІСТ

Палеонтологія

П. П. Балабай, До вивчення птераспид нижнього девону Поділля. Повідомлення I	3
С. І. Пастернак, С. П. Коцюбинський, Велетенський амоніт <i>Parapuzosia daubréei</i> Grossouvre з Волино-Подільської плити	22
С. П. Коцюбинський, <i>Inoceramus lamellatus</i> sp. n. з верхньотуронських відкладів Волино-Подільської плити	27
К. А. Татаринов, Знахідки часничниць (<i>Pelobatidae, Amphibia</i>) у четвертинних відкладах західного Поділля	32
С. І. Пастернак, Палеонтологічні колекції науково-природознавчого музею АН УРСР	36

Зоологія

Ф. І. Страутман, Зміни в орнітофауні західних областей України в ХХ ст.	42
К. А. Татаринов, Результати вивчення теріофауни західних областей України вітчизняними зоологами	49
О. П. Кулаківська, В. М. Івасик, Зараженість коропів паразитами в ставках з різним водопостачанням	63
О. П. Кулаківська, Матеріали до фауни паразитів риб водойм західних областей України	69
І. К. Загайкевич, До вивчення кормових зв'язків шкідливих лісових комах	78
Я. В. Брицький, В. І. Здун, Нові дані про деяких комах-шкідників цукрових буряків Львівської області	84
Ф. І. Страутман, Нарис орнітофауни Радянських Карпат	87
І. І. Турянін, До фауни гамазових кліщів Закарпатської області УРСР	93

Ботаніка

В. М. Мельничук, Огляд родів <i>Grimmia</i> та <i>Dryopteris</i> бріофлори УРСР	97
К. А. Малиновський, Структурні і флористичні зв'язки деяких фітоценозів субальпійського пояса Українських Карпат і питання їх генезису	116
Т. К. Зеленчук, Запаси насіння в ґрунті пасовищ Дублянської долини в околицях Львова	123

СОДЕРЖАНИЕ

Палеонтология

П. П. Балабай, К изучению птераспид нижнего девона Подолии. Сообщение I	20
С. И. Пастернак, С. П. Коцюбинский, Гигантский аммонит <i>Parapuzosia daubréei</i> Grossouvre с Волино-Подольской плиты	26
С. П. Коцюбинский, <i>Inoceramus lamellatus</i> sp. n. из верхнетуронских отложений Волино-Подольской плиты	30
К. А. Татаринов, Находки чеснотниц (<i>Pelobatidae, Amphibia</i>) в четвертичных отложениях западной Подолии	35
С. И. Пастернак, Палеонтологические коллекции Научно-природоведческого музея АН УССР	40

Зоология

Ф. И. Страутман, Изменения в орнитофауне западных областей Украины в ХХ ст.	48
К. А. Татаринов, Результаты изучения териофауны западных областей Украины отечественными зоологами	61
О. П. Кулаковская, В. М. Ивасик, Зараженность карпов паразитами в прудах с различным водоснабжением	68
О. П. Кулаковская, Материалы к фауне паразитов рыб водоемов западных областей Украины	76
И. К. Загайкевич, К изучению кормовых связей вредных лесных насекомых	82
Я. В. Брицкий, В. И. Здун, Новые данные о некоторых насекомых — вредителях сахарной свеклы Львовской области	86
Ф. И. Страутман, Очерк орнитофауны Советских Карпат	92
И. Турянин, К фауне гамазовых клещей Закарпатской области УССР	96

Ботаника

В. М. Мельничук, Обзор родов <i>Grimmia</i> и <i>Dryopteris</i> бриофлоры УССР	115
К. А. Малиновский, Структурные и флористические связи некоторых фитоценозов субальпийского пояса Украинских Карпат и вопросы их генезиса	121
Т. К. Зеленчук, Запасы семян в почве пастбищ Дублянской долины в окрестностях Львова	131